

Kothencz János

Minden gyermeknek családban van a helye

– avagy a gyermekvédelmi integrációs programsorozat hatása a befogadó szülői hivatásvállalásra

A ki csak egy ilyen kisgyermeket befogad az én nevemben...” (Mt 18,5) címmel integrációs programsorozat indult a Szeged-Csanádi Egyházmegye Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltatója és az ÁGOTA® Országos Kiemelkedően Közhasznú Alapítvány közös szervezésében, melyet az Emberi Erőforrások Minisztériuma Szociális, Család- és Ifjúságügyért Felelős Államtitkársága, illetve annak vezetője, Soltész Miklós államtitkár úr támogatásának köszönhetően valósíthattunk meg. Az integrációs programsorozat célja és küldetése volt, hogy közelebb vigyük a magyar társadalom tagjaihoz és általában a családokhoz a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek és fiatalok világát, valamint, hogy tomítsuk a tájékozatlanságból származó sokszor túlzó, negatív, általánosító, sztereotipikus előítéleteket. A programnak szintén küldetése volt, hogy elősegítsük az örökbe- és családba fogadások lehetőségét, a nevelő- és befogadó szülői hivatásvállalási kedvet. A programrendszert a Dél-Alföld régió kétharmadának területén valósítottuk meg, így Csongrád és Bács-Kiskun megye gyermekvédelmi szakellátási rendszereiben. A program megvalósításának intervalluma 2012 júniusától 2012 decemberéig tartott. A projekt programelemei a következők voltak: 2012 júniusában „Fogadj el...” ÁGOTA közösségi és családi nap, 2012 augusztusában „Meghívom a szomszédomat egy ebédre”, szeptemberben „Ökokommandó”, „I. Haynald Napok” és „Iskolanyitogató programrendszer”, októberben „Labdarúgó sportkupa”, decemberben „Záró értékelések”.

A fentiekben vázlatosan megjelölt programelemek természetesen további alprogramokra voltak lebontathatók, melyek együttességének kö-

szönhetően közel 15 000 embert tudtunk bevonni a két megyében. A projekt egyik legnagyobb sikerindikátora, hogy a nevelőszülői hivatásvállalások gyakorisága ebben az időintervallumban csaknem háromszorosára emelkedett, a projektet megelőző időszak tendenciájához képest. A rendkívül komoly mértékben megugrott nevelőszülői hivatásvállalási kedv mellett az örökbefogadások száma is rohamosan megnőtt a térségben. Jelen beszámolómban nem statisztikai adatokról szeretnék írni, hanem azokról az emberi és nem utolsósorban szakmai szempontokról, melyek végigkísérték a programsorozatot, annak minden állomáshelyét, és amelyek talán elgondolkodtathatnak bennünket az integráció ezen élményalapú formájának fontosságáról. Ebben a projektben mi nem csak társadalmi előítéleteket építettünk le munkatársainkkal, hanem a családba fogadási kedv fokozottabbá válásának köszönhetően nagyon sok gyermek elfogadását, családra találását is megtapasztalhattuk.

A programsorozat első nagy állomáshelye a szegedi paneldzsungelek világa volt. (A gyermekvédelmi szakellátásban óriási félreértésre ad okot a lakótelepi negyedek élettere. Többen azt gondolják, hogy nevelőszülői hivatást, csak mert valaki panellakásban él, nem lehet vagy nem illik vállalnia.) Egy olyan közösségi és családi napot szerveztünk az egyik „legősibb” és legnagyobb lakótelepi negyed szívében, amelyre közel 8000 ember látogatott el. A rendezvény minden egyes négyzetméterén valamilyen program zajlott, s az ezeken részt vevő családok találkozhattak nevelőszülői hálózatunk munkatársaival és az általuk felállított standokkal. Ugyancsak részt vettek a program élvezői közt azok a szakellátásban élő gyermekeink és fiataljaink is, akiknek

ez a rendezvény nem volt több, mint egy kellemes, élményekkel teli kikapcsolódás egy nyári délutánon. A programok a legszélesebb skálán szinte mindenkit megmozgattak. Számos ilyen közt az egyik legérdekesebb talán az a családi ügyességi vetélkedősorozat volt, melyben a családból kiemelt gyermek egy-egy család saját gyermekével, azaz kortársával együtt, vele közösen, egy csapatban vetélkedhetett, illetve versenyezhetett más csapatokkal. Az állami gondozott és nem állami gondozott gyermekek, a gyermekvédelmi gondoskodásban és a családjukban élő gyermekek és fiatalok, illetve a családok ebben a vetélkedősorozatban közösen élhették meg mindazt az izgalmat, közös kihívást és sikert, ami az élményeken túl egyúttal össze is kovácsolta őket. Döbbenetes érzés volt megtapasztalni, hogy a jelentkező csapatok és a közjük ágyazott gondozott gyermekeink csoportokká való alakítása közben tapasztalható feszengés és idegenkedés miként vált percek, pillanatok alatt igazi közösségi élménnyé, melyben az egymásra hagyatkozás, a tapintat, a kölcsönös elfogadás és a közös akarat kézzelfoghatóvá vált. A közösségi családi rendezvényt követő napokban és hetekben ugrásszerűen megemelkedtek a nevelőszülői jelentkezések, és a hivatkozások legtöbbször a fentebb bemutatott közösségi élményről szólt. Azóta már számtalan család gondozza és neveli gyermekeinket.

Egy másik fontos programeleme volt projektünknek az úgynevezett „Ökokommando”. Hasonlóan az országban is sokszor tapasztalható negatív általánosítások megfogalmazásaihoz, Bács-Kiskun és Csongrád megye városaiban, településeiben is gyakran hallhatjuk az olyan mondatokat, miszerint „ezek a gyerekek nem képesek megbecsülni környezetüket, rombolnak, stb.” Az „Ökokommando” alap gondolata az volt, hogy a két megye településeiben lévő gyermek- és lakóotthonokban felcseperedő fiatalok a településen élő lakosokkal, családokkal összefogásban közösen ültessenek virágokat, fákat a település olyan területein, ahol kopár, sivatár részek voltak. Minden településen be kellett vonni a helyi közterület-fenntartási vagy környezetgazdálkodási szerveket is. A két megye közel 20 településén sok száz gyermek és lakos együtt vonult ki terekre, utcákra, buszmegállóba, parkokba, ahol virágokat, cserjéket, fákat ültettek, vagy éppen közösen rendbe raktak olyan lepusztult, amortizálódott parkokat, ahol például már lécszemle sem volt a padokon. Ez a közös munkálkodás, a környezet épségének védelme, szépítése ugyancsak közelebb hozta egymáshoz a tele-

pülések lakóit. A program hatása, kisebb mértékben ugyan, mint a közösségi rendezvény idején, de hasonló volt. Ismeretségek, barátságok, kapcsolatok, kötelékek születtek, melynek köszönhetően tovább élénkült a befogadó szülői hivatásvállalási kedv. A programnak itt, ezen a ponton volt egy másik óriási jelentősége is. Több ízben tapasztalták kollégáim, hogy az odáig leginkább negatív minősítő megjegyzéseket mondogató lakosok egészen más megfogalmazásokat kezdtek el hangoztatni a gyermekotthon lakóival kapcsolatban, és az adott utcában egy teljesen más: elfogadói attitűd kezdett kialakulni. Ez a programelem automatikusan húzta magával a következőt, melynek egyszerűen csak azt a címet adtuk, hogy „Meghívom a szomszédomat egy ebédre”. Ebben a konstrukcióban az volt a cél, hogy a gyermekek szűk környezetében egy mélyebb szintű elfogadást, közösségi együtt-, illetve egymás mellett élést szorgalmazhassunk. Az ÁGOTA[®] országos reprezentatív kutatás idején számtalan beszámolót hallgathattunk meg arról, hogy a szomszédok miként kezelik a lakóotthonok lakóit. Több városban hallhattunk történeteket kollégáktól és gyermekektől egyaránt, melyekben a szomszéd ellenzte az odaköltöző gyermekek ott élését, sőt volt olyan, amikor még agitálta is a lakosságot ennek elutasítására. Előfordult, hogy a szomszéd kamerázta a lakóotthon udvarában játszó gyermekeket, és igyekezett rögzíteni minden olyan megszólalást vagy viselkedést, mellyel igazolni, bizonyítani tudta a lakóotthonban élők általa megbotrányoztatónak vélt életvitelét. Bár kijelentésemet nem tudom alátámasztani statisztikai valószínűségi mutatókkal, de a tapasztalat azt mondja velem, hogy a ma Magyarországon lakóotthonokban élő gyermekek tőszomszédsága elzárkózó, elidegenülő, vagy adott esetben elutasító attitűdöt mutat. Nyilván nem voltak bennem olyan illúziók, hogy ha a szomszédok közösen ebédelnek gyermekeinkkel, akkor majd onnantól a csemetéink a szomszédokba járnak haza, de a kölcsönös ismerkedés és megismerés, illetve elfogadás vágya mindvégig vezérelt minket. A program megvalósításának napján szorongva vártuk a kollégák visszajelzéseit a kialakuló fejleményekről. A beszámolók legtöbbször a következőket mutatta be.

A gyermekek óriási százaléka izgalommal, várakozással teli módon készült a közös ebédre, délutánra a szomszédokkal. A gyermekek olyan szinten „kifényezték” környezetüket, ahogyan arra számos kollégám azelőtt még példát sem látott. A szomszédok megérkezését követően csemetéink nem csak

körbevezették a vendégeiket, és bemutatták otthonukat, de olyan közvetlenséget tanúsítottak, amelynek köszönhetően az ebéd elfogyasztása után közös játék következett vagy viszont-meghívás. Volt olyan intézményvezetőnk, aki meghatottságában sírva hívott fel minket, és közölte, „ő az elmúlt 15 évben ilyet még nem tapasztalt”. Úgy éreztük, jégfalak repednek, hasadnak meg, és az egész nap csodájának üzenete ebben a két szóban is kifejezhetővé vált: egymásra találtak. A kapcsolatok azóta is fennállnak, és van, ahol mindennapos, szerves együttgondolkodássá alakultak. Ezek a kapcsolatok és a belőlük származó információk a szomszédok közvetítésében nagyban hatottak a település véleményére is, és ennek volt köszönhető az adott önkormányzat, polgármesteri hivatal, egyházközség képviselőinek közelebb lépése is gyermekeinkhez. A Dél-Alföld régióban volt olyan falu, ahol a lakásotthonainkban élő gyermekeinket ennek a programnak hatására kezdte el a polgármester látogatni, majd támogatni. Egyre inkább nyilvánvalóvá vált mindannyiunk számára a hetek, hónapok előrehaladtával, hogy nem a társadalom tagjainak szívével vagy szemével van a gond, hanem a pusztta tájékoztatatlansággal. Ennek az első tetten érhető megnyilvánulása mindabban, amiből közös tanulságot vonhattunk le, konkrétan az volt, hogy az előítéletek jelentős része az ismeretlentől való félelemből adódik. Vagyis társadalmunk tagjai nem ismerik, ezért nem is értik gyermekeink, a családból kiemelt csemeték érzéseit és életállapotjellemzőit, gondolatait, szokásvilágukat. Ebben az ismeretlenségben, tájékoztatatlanságban a korábbi évtizedekből generációról generációra átörökölt véleményeket, elszólásokat, általánosításokat tanul-

hatták csak meg felmenőiktől. Nyilvánvalóvá vált százak, ezrek, megkockáztatom: tízezrek számára, hogy az „intézeti gyerek” nem a viselkedésével ki-munkált büntetéseként éli meg ezt az életállapotot, hanem azért, mert nem volt róla képes gondoskodni a saját családja. Rá kellett ébrednie az embereknek arra, hogy gyermekeink semmivel sem jobbak vagy rosszabbak, ilyenebbek vagy olyanabbak, mint bárki más saját gyermeke vagy unokája. Ez kétségtelenül egyfajta szembesülést vagy önmeghasonlást is hozott magával, hiszen több visszajelzésben kezdődtek így mondatok: „nem is gondoltam volna, hogy...”

Fontosnak tartottuk azt is, hogy ne csak gyermekeink „egyszerűségét” és szerethetőségét mutassuk meg, hanem azt is, hogy miben tehetségesek, és miben különlegeseek. Ezért az „*Iskolanyitogató*” elnevezésű programrendszerünkben, amelyben közel 5000 ember vett részt, már arra fókuszáltunk, hogy gyermekeink a saját osztálytársaikkal, vagyis együtt az egész osztályközösség, közös produkciók mentén mutassák meg, miben tehetségesek, miben különlegeseek. Az oktató, tanító tanárok, illetve pedagógus kollégák és a széles érdeklődői kör legnagyobb meglepetésére (beleértve néha magát az osztálytársat is) kiderült, hogy gyermekeink szavalnak, verset írnak és adnak elő, táncolnak vagy akár hegedülnek és énekelnek. Több száz tehetség mutatta meg magát ebben a programstruktúrában és vont be közös alkotói munkába az egyébként családban élő osztálytársait, kortársait. A szülői társadalomtól a szomszédig, az érdeklődőtől a kortársig mindenki tanúja lehetett ennek a nem hétköznapi feltárálnak. A két megye gyermekvédelmi szakellátásában érintett kollégáink, így a nevelőszülői tanácsadók vagy az örökbefogadás

területén tevékenykedő munkatársak egyre intenzívebb megkeresésekkel találkozhattak, és folyamatosan fogadták az érdeklődőket úgy az örökbefogadással, mint a nevelőszülői hivatásvállalással kapcsolatban.

Integrációs programsorozatunk egy másik fontos támpillére a közös sport, és az ezen keresztül kialakítható közösségi élmény megvalósítása volt. A két megye szakellátási rendszerében élő gyermekek és fiatalok számára olyan futballtornát hirdettünk meg, melyre úgynevezett vegyes csapatokkal jelentkezhetek. A szűkebb és tágabb környezetükben élő kortársaikkal – az osztálytársak körétől egészen a baráti körig – közös futballcsapatot alkotva nyújthatták be jelentkezésüket a rangadóra. A több mint félezer résztvevővel megvalósított sportnapon nemcsak az általunk gondozott gyermekek hozzátartozóit és nevelőit, de a szintén csapattagságban lévő családban felnövekvő gyermekek hozzátartozóit, családját is vendégül láthattuk. Ezekben a vegyes futballcsapatokban, hasonlóképp az *ÁGOTA* *családi nap* vetélkedőihez, szintén közös célokat, közös elképzelések mentén való küzdelmet élhettek meg a gyermekek és fiatalok egyaránt. A futballkupa hatása nem váratott sokáig magára. Ennek a közösségi élménynek a hatására is többen jelezték családba fogadási szándékukat.

Dr. Kiss-Rigó László, a Szeged-Csanádi Egyházmegye főpásztora és Soltész Miklós, szociális, család- és ifjúságügyért felelős államtitkár közös elképzelése, hogy lehetőleg minél több gyermek családban élhessen. Hiszen minden gyermeknek családban van a helye. Úgy gondolom, hogy miként Isten minden teremtményére igaz, így a családból kiemelt csemetéinkre különösen is igaz a gondolat, miszerint a Jóisten nem teremt selejtet. Számunkra egyértelműen bebizonyosodott, hogy ennek az integrációs programsorozatnak a hatására tompultak a tájékozatlanságból származó előítéletek, drasztikusan megnövekedtek a régióban a nevelőszülői hivatásvállalások, és élénkebbé vált az örökbefogadói kedv. Ez utóbbi nemcsak azért jelentős, mert ez a legoptimálisabb formája a gyermekek családba fogadhatóságának, hanem azért is, mert a programnak köszönhetően a legkisebbek, a csecsemők mellett a nagyobb gyerekek esetében is felélénkült az örökbefogadói kedv.

A kormány óriási energiát fektet abba, hogy az élet szentségének védelmében túl a családjuktól megfosztott, vagy abból kiemelt gyermekek legtöbbször a szakmai kritériumoknak megfelelően a lehető leghatékonyabb családpótló közegehez, vagyis magához

a családhoz juttassa. A szakma részéről ez a törekvés mindenképp üdvözlendő, és az *ÁGOTA* Alapítvány örömmel vállalt részt ennek az innovatív, modellteremtő programsorozatnak a megvalósításában.

Egy rendkívül fontos szakmai szempont is érvényre jutott az integrációs programsorozat jóvoltából. Ez pedig nem más, mint az önkéntesség lehetősége. Az önkéntesség kultúrája ma Magyarországon egyre népszerűbb, és többen által egyre inkább követendő út. Ugyanakkor az elmúlt 20 év során a gyermekvédelmi szakellátásban közreműködő kollégák, munkatársak körében többször nehéz volt megértetni az önkéntesség fontosságának mértékét. A közalkalmazotti jogviszony, ennek keretei, valamint a gyermekvédelmi szakellátási struktúra számtalan emberi és szakmai ponton nem generálta, illetve nem szorgalmazta az önkéntesség kultúrájának hatékonyabb kialakíthatóságát. A Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató alkalmazottai, szakemberei komoly mintát tapasztalhatnak az *ÁGOTA* Alapítvány önkéntes közösségének odaadásából, elkötelezettségéből, karitativitásából. Mindez nem csak a jó példa miatt fontos, hanem azért is, mert a gyermekvédelmi szakellátás igazi hivatáspályává kell, hogy kinőhesse magát. Meggyőződésem, hogy a gyermekvédelmi rendszerben dolgozó kolléga hivatása legalább olyan fontos, mint a beteget vagy sérülteket gyógyító orvosé. Hiszen mi magunk is arra vállalkoztunk a gyermekvédelemben, hogy a bizalmában megtépzott, életútjában gyakran traumatizált gyermek sebeit gyógyítsuk. Ebben a gyógyító, törődő, gondoskodó attitűdben, amely reményeink szerint felválthatja a hosszú évtizedek alatt rögzült, és gyakorta tapasztalt felügyeleti típusú hozzáállást, nos mindebben igazán komoly jelentőséggel bír az önkéntesség kultúrája. Az *ÁGOTA* Alapítvány munkatársainak példája és lelkesedése „ragadósnak” bizonyult, és ma már nagyon sok Szent Ágota-s kolléga a munkaidejétől függetlenül több, a gyermekekért megvalósított programban önkéntesként is jelen van. Integrációs programsorozatunk legtöbbször az önkéntesség eszményén alapult. Talán pontosan ez az oka annak, hogy ennyire sikeres volt.

Valamennyi általunk támogatott gyermekünk és a program hatásának köszönhetően családhoz jutott csemeténk nevében is tisztelettel köszönöm meg mindazok fáradozását, akik részt vállaltak ennek a közös álomnak a megvalósításában! Mert valóban: minden gyermeknek családban van a helye!